

1992. – 1997.

Uzraudzības iestāde kā ekonomikas ombuds strauju pārmaiņu laikos

Pirmais konkurences tiesību regulējums, likums „Par konkurenci un monopoldarbības ierobežošanu”, tiek pieņemts tikai nedaudz vairāk kā trīs mēnešus pēc 1991.gada 21.augusta – dienas, kas Latvija atguva neatkarību. Vēl pēc diviem mēnešiem jaunais likums stājas spēkā, un 1992.gada 12.novembrī tiek izveidota Monopoldarbības uzraudzības komiteja, kas uzrauga šī likuma ievērošanu.

Laikā, kad brīva tirgus ekonomika un tās pamatā esošais privātīpašums vēl tikai veidojas, jaunā iestāde darbojas kā ekonomikas ombuds, strādājot ar visplašāko jautājumu spektru, kas neizbēgami rodas situācijā, kad vēl tikai tiek veidoti sadarbības principi starp iedzīvotājiem, uzņēmējiem un valsti.

Iestādei trūkst sankciju un neatkarības, lai vienmēr nodrošinātu savu lēmumu izpildi, bet netrūkst apņēmības meklēt risinājumu – skaidrojot, pārliecinot, sadarbojoties.

1994.gads, Komitejas priekšsēdētāja Ilma Ruduša:

„Latvijas ekonomika ir mantojusi no iepriekšējās saimnieciskās sistēmas lielus uzņēmumus, kuriem ir dominējošā pozīcija konkrētajā tirgū un kuri grūti un smagnēji pārkārtojas darbam jaunos apstākļos. Arī daļa ierēdņu vēl pēc inerces tiecas regulēt, kontrolēt un izpalīdzēt, tā radot nevienlīdzīgus apstākļus tirgus dalībniekiem. Tas viss gūst atspoguļojumu tiesību aktu projektos, pret kuru normām komitejai daudzreiz nācies iebilst.”

1997.gads, izskatāma lieta:

Rīgas pilsētas Latgales rajona pašvaldība sakarā ar liela universālveikala atvēršanu paaugstināja nomas maksu tuvumā izvietotajiem mazajiem veikaliem. Komiteja saskatīja šajā rīcībā 3.panta pārkāpumu, jo tādējādi tiek ierobežota mazo uzņēmēju konkurētspēja, kas perspektīvā var novest pie konkurences pavājināšanās attiecīgajā tirgū.

1995.gads, izskatāma lieta:

VAS „Latvijas Gāze” paaugstināja cenu dabas gāzei sadzīves vajadzībām iedzīvotājiem par 40,6% un sašķidrinātajai gāzei dažādiem pakalpojumu veidiem par 22,5-32%. Komiteja konstatēja, ka cenu celšana nav ekonomiski pamatota un informēja par to Ekonomikas ministriju. Diemžēl komitejas viedoklis netika ņemts vērā un tika pilnībā akceptētas VAS „Latvijas Gāze” pieprasītās cenas sašķidrinātajai gāzei, bet sadzīves vajadzībām tās tika paaugstinātas par 32,8%.

Galvenais **uzraugāmais objekts ir valsts**. Gan tāpēc, ka tai vēl joprojām pieder liela daļa uzņēmumu, gan tāpēc, ka privāto struktūru vērtēšanai un ietekmēšanai trūkst sankciju.

Lai arī bez nepieciešamajām prasībām pierādīšanai un sankcijām novēršanai, tiek atklāti **pirmie klasiskie konkurences tiesību pārkāpumi**

1997.gads, apdrošināšanas kartelis

Komiteja konstatē, ka 11 apdrošināšanas sabiedrības ir izveidojušas pulu un noslēgušas līgumu par sadarbību, kas paredz savstarpēji saskaņot bīstamo kravu pārvadātāju civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas noteikumus un tarifus.

1994.gads, dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana

Pasaules banka ir piešķirusi ekskluzīvas tiesības divu veidu kredītlīniju sadalē lauksaimniecībai divām bankām. Viena, atrodoties monopolstāvoklī, praktizēja tikai lielu kredītu piešķiršanu. Tas kavēja nelielo pārstrādes uzņēmumu attīstību. Komiteja konstatēja šo monopolstāvokļa izmantošanas faktu, veica attiecīgu izskaidrošanas darbu. Norādījumi tika ņemti vērā un stāvoklis labots.

Degvielas tirgus pirmsākumi

1993.gadā tika uzsākta valsts uzņēmuma „Latvijas nafta” privatizācija. Uzņēmumam piederēja praktiski visa naftas produktu uzglabāšanas un realizācijas materiāli tehniskā bāze, bet tā vadība bija iesniegusi valdībai privatizācijas koncepciju, kura paredzēja izspiest citus uzņēmējus no tirgus, pārtraucot nomas līgumus ar tiem. Komiteja pierādīja, ka šāda rīcība pēc būtības ir ļaunprātīga monopolstāvokļa izmantošana, un tika panākta privatizācijas nosacījumu kardināla maiņa.

Komiteja **palīdz privatizācijas procesā** rasties tirgiem, kuros pastāv konkurence

Privāto aptieku rašanās

Aptieku privatizācijas procesā tika ņemti vērā komitejas ieteikumi, ka viena fiziska vai juridiska persona var privatizēt ne vairāk kā vienu aptieku katrā Latvijas rajonā, vienu aptieku katrā republikas pilsētā, 5 aptiekas Rīgā, turklāt ne vairāk kā 2 aptiekas vienā Rīgas priekšpilsētā.

Komiteja **sargā patērētāju tiesības**, informē un māca, kā arī veicina patērētāju nevalstisko organizāciju izveidi

1995.gads, atbalsts NVO

Ar komitejas atbalstu nodibināts Patērētāju interešu klubs Rīgā un Patērētāju interešu aizsardzības klubs Rēzeknē.

Komitejas struktūrvienībā - Latgales reģionālajā nodaļā izveidots „karstais telefons”, kas ļauj apkopot ziņas par patērētāju tiesību pārkāpumiem pilsētā un rajonā. Sadarbībā ar komiteju patērētāju kustības aktīvisti sniedz konsultācijas iedzīvotājiem, izskata un risina saņemtās sūdzības, svarīgākās problēmas tiek atspoguļotas vietējā presē.

Liels darbs tiek veltīts **sabiedrisko pakalpojumu jomai** – nepastāvot vienotai regulācijai, komiteja izšķir atsevišķus strīdus, pārbauda tarifu pamatotību, aizstāv patērētāju intereses

1995.gads, no gada pārskata

„Economiski attīstītās valstīs dabīgā monopolstāvoklī esošo struktūru darbības regulēšanu veic īpašas institūcijas, tā saucamie regulatori.”

Komiteja atsevišķi skata jautājumus, kam šodien ir īpaša nozares regulācija – pārbauda tarifu pamatotību, izskata strīdus par savlaicīgi nepieslēgtu apkuri, mēra zemes piejaukumu cukurbietēs, lai pārbaudītu, vai zemnieki par tām saņēmuši pienākošos samaksu, utt.

Izskatāma lieta

„Veterinārais departaments neizsniedz atļaujas uzņēmēju olu importam, aizbildinoties ar slikto epizootisko situāciju Eiropā un Latvijas uzņēmēju prasību. Olu piedāvājums tirgū samazinājies, cenas pieaugušas. Darbs turpinās.”

Darbs ar pārrobežu tirdzniecību – komiteja strādā, lai nepieļautu nepamatotas barjeras importam, **palīdz izvērtēt muitas tarifus**

1998.-2003.

Jauns likums, lieli mērķi un iespējas

1998.gada 1.janvārī stājas spēkā Konkurences likums, tādējādi sperot ievērojamu soli Latvijas konkurences uzraudzības normatīvā regulējuma tuvināšanā Eiropas Savienības īstenotajai politikai šajā jomā. Tā paša gada 14.janvārī uz Monopoldarbības uzraudzības komitejas bāzes tiek izveidota Konkurences padome.

Jaunais likums dod iestādei sankcijas, kas ļauj jau daudz efektīvāk cīnīties ar pārkāpumiem, turklāt uzliek par pienākumu koncentrēties tieši uz tirgus dalībnieku darbību izvērtēšanu Konkurences likuma kontekstā.

Visaptverošais lomu pārdales process, no jauna veidojot brīva tirgus ekonomiku, ir noslēdzies – nozares, kur valsts iejaukšanās ir nepieciešama nepārtraukti, tiek atsevišķi regulētas, katra atsevišķā situācija vairs nav jāskata konkurences tiesību uzraugiem. Tāpat patērētāju tiesības aizstāv tam īpaši izveidota iestāde.

Tādējādi jaunizveidotā Konkurences padome, no Monopoldarbības komitejas pārņemot zināšanas par Latvijas tirgiem, var visu savu uzmanību veltīti tieši vienlīdzīgas konkurences vides sargāšanai un veicināšanai.

Kopsolī ar valsti - nopietns darbs, lai **sagatavotos iestājai Eiropas Savienībā**

Pirms iestāšanās Eiropas Savienībā tiek gatavoti nepieciešamie normatīvā regulējuma grozījumi, lai Konkurences padome līdztekus Latvijas Konkurences likumam varētu piemērot arī Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. un 102. pantu, kas paredz vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu pārrobežu tirdzniecībā.

Īpaši daudz tiek skatīti **negodīgas konkurences gadījumi**

Populārs pārkāpums, kas pēc tirgus dalībnieku iesniegumiem nonāca Konkurences padomes redzeslokā, bija negodīga konkurence un jo īpaši – preču ārējā izskata atdarināšana, nosaukuma vai preču zīmes atdarināšana, nepatiesas informācijas sniegšana

Izveidojot īpašu departamentu, kas strādā ar Reklāmas likuma pārkāpumu vērtēšanu un novēršanu, **Konkurences padome kļūst par pirmo valsts iestādi, kas piemēro Reklāmas likumu.** Ar vairāku gadu darbu Konkurences padome ne vien iedibināja praksi, kā tiek vērtēti šādi pārkāpumi, bet arī ievērojami cēla nozares zināšanu līmeni – ar laiku klaji Reklāmas likuma pārkāpumi vairs nebija novērojami.

Konkurences padome **izveido Reklāmas likuma piemērošanas praksi**

Lietu piemēri, kas ļauj pasmaidīt

Vērtējot iespējamos Reklāmas likuma pārkāpumus, iestādes speciālisti nereti saskārās ar kuriozām situācijām. Tā, piemēram, lai pārbaudītu reklāmas apgalvojumu, ka tieši reklamētais tualetes papīrs ir visgarākais, iestādē tika mērīti dažādu tualetes papīru ruļļu garumi.

2004.-2008.

Pievienošanās ES vairāk kā pus gadsimtu ilgām konkurences tiesību tradīcijām

Līdz ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā, Latvijas Konkurences padome kļūst par Eiropas konkurences iestāžu saimes pilntiesīgu locekli – iegūst jaunas iespējas pieredzes apmaiņai un kopīgai lietu izmeklēšanai, kā arī uzņemas pienākumu Latvijā piemērot Līguma par Eiropas Savienības darbību konkurences tiesības regulējošās normas.

Plašākas iespējas meklēt pārkāpumu pierādījumus ļauj veiksmīgāk atklāt un novērst konkurences kropļojumus

Konkurences padomes Birojam tika piešķirtas tiesības, pamatojoties uz tiesas lēmumu, bez iepriekšēja brīdinājuma policijas klātbūtnē iekļūt tirgus dalībnieku un to darbinieku, kā arī citu personu transportlīdzekļos, dzīvokļos, neapdzīvojamās telpās, būvēs un citos nekustamos īpašumos, atverot tos un tajos esošās glabātavas, un veikt tajos esošo mantu un dokumentu apskati, tirgus dalībnieku un to darbinieku mantu un dokumentu apskati. Šādas izmeklēšanas tiesības pastāv lielākajā daļā ES dalībvalstu, un tās ir nepieciešamas, lai veiktu efektīvu karteļu vienošanos izmeklēšanu, piemērojot gan Latvijas, gan ES konkurences tiesības.

„Olu kartelis” un „lidostas lieta”

Tiek konstatēti tādi būtiski un tirgum postoši pārkāpumi kā 11 olu ražotāju vienošanās pirms Liendienām pacelt savas produkcijas cenas (karteļa vienošanās) un Starptautiskās lidostas „Rīga” piemērotā diskriminējošā cenu politika (dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana)

Tiek pieņemti būtiski lēmumi

Eiropas Komisija atļauj Rimi un Kesko apvienošanās

Eiropas Komisija (EK) lemj par Rimi un Kesko paziņoto apvienošanās Baltijā. Neraugoties uz Konkurences padomes iebildumiem par riskiem, kas veidosies lielveikalu vidē Latvijā, apvienojoties šiem diviem spēcīgajiem tirgus dalībniekiem, paziņoto apvienošanās EK atļauj ar pamatojumu, ka tirgū esot liels potenciāls pārējo tirgus dalībnieku attīstībai.

Konstatēti pārkāpumi „digitalizācijas lietā”

Konkurences padome pieņem lēmumu lietā par AS „Digitālais Latvijas radio un televīzijas centrs” un „Kempmayer Media Ltd.” noslēgtā līguma par ciparu televīzijas ieviešanu Latvijā atbilstību Konkurences likuma normām (par paredzēto 800 tūkstošu ciparu uztvērēju piegādi), konstatējot aizliegtu vienošanos, kas kontekstā ar 2002. gadā izstrādāto koncepciju par ciparu virszemes apraides izveides stratēģiju Latvijā, kā arī DLRTC izstrādāto DTV ieviešanas biznesa plānu norāda uz Līguma mērķi piegādāt Latvijas tirgum visu teorētiski nepieciešamo ciparu uztvērēju apjomu un tālāku realizāciju par subsidētām cenām, kā rezultātā tikt deformēta konkurence ciparu uztvērēju tirgū Latvijā teritorijā, kā dēļ citi tirgus dalībnieki būtu spiesti atstāt šo tirgu, kā arī izslēgta jaunu tirgus dalībnieku ienākšana tajā.

2007.gadā Konkurences padome izskatīja 82 apvienošanās ziņojumus, kamēr 2009.gada vairs tikai 12. Tas skaidrojams gan ar ekonomisko krīzi, gan likumdošanas izmaiņām, kas kopš 2009. gada ļāva vairs neskatīt apvienošanās darījumus, kur viens no diviem tā dalībniekiem ir ļoti neliels uzņēmums.

Ekonomiskās izaugsmes laikā ievērojams darbs tiek veltīts **apvienošanās darījumu izvērtēšanai**

Efektīvai konkurences tiesību piemērošanai padome veic **tirgus uzraudzības**, izmantojot to kā instrumentu nepamatotu **konkurences ierobežojumu konstatēšanai**

Tirgus uzraudzība ir padziļināta konkurences situācijas analīze. Vairumā Eiropas Savienības valstu būtiskākais rīks aizliegtu vienošanos atklāšanai ir iecietības programmas ziņojumi - uzņēmumi ziņo par savu dalību kartelī, par to saņemot atbrīvojumu no naudas soda. Kamēr Latvijas uzņēmumi šo iespēju neizmanto, tirgus uzraudzības, lai arī laika un resursu ietilpīgs, ir neaizstājams rīks vienošanās aizlieguma pārkāpumu konstatēšanai.

2009.-2012.

Mērķtiecīgi par vissvarīgāko

Latvijas ekonomikai un tāpēc arī cilvēkiem šis ir smags laiks. Konkurences padome ierobežota budžeta apstākļos lemj par lieko funkciju atmešanu un pēc iespējas koncentrētāku darbību, lai savas kompetences ietvaros darītu visu iespējamo un novērstu konkurences tiesību pārkāpumus, kas sabiedrībai uzkrauto ekonomisko grūtību nastu varētu padarīt smagāku.

Atklāti un **novērsti pārkāpumi, kas radījuši būtisku kaitējumu tirgum un patērētājiem**

2011.gads, novērsts banku pārkāpums

KP konstatēja aizliegtu vienošanos starp 22 komercbankām. Tās rezultātā bankas ilgstoši fiksēja savstarpējās komisijas maksas par maksājuma karšu pieņemšanu un tika deformēta konkurence, kā arī nodarīts kaitējums gan tirgotājiem, kas pieņem karšu maksājumus, gan patērētājiem. Aizliegtā vienošanās attiecās uz komisijas maksām, ko bankas maksājušas par karšu norēķiniem, kā arī par bankomātu pakalpojumiem.

2009.gads, atklāt sadzīves tehniskas tirgotāju kartelis

KP konstatēja Eiropas Kopienas dibināšanas līguma un Latvijas Konkurences likuma pārkāpumu – aizliegtu vienošanos starp pieciem uzņēmumiem, kas izplata Samsung Electronics Co. Ltd. ražoto tehniku.

Atteikšanās no mazsvarīgu reklāmas likuma pārkāpumu un negodīgas konkurences vērtēšanas

Konkurences padome no 2009. gada 1. janvāra vairs neveic negodīgas konkurences un tādas maldinošas un salīdzinošas reklāmas, kurai nav būtiskas ietekmes uz konkurenci kopumā, uzraudzību. Turpmāk aizskartie tirgus dalībnieki savas intereses var aizstāvēt tiesā, iesniedzot civiltiesisku prasību, tādējādi prasītājam pirms prasības celšanas ir jāveic dziļāka lietas analīze, rūpīgāk jāpamato savs prasījums, kā arī jāņem vērā iespējamais tiesvedības izdevums, atbrīvojot valsts resursus no lietas izpēti un pierādījumu savākšanas lietās, kurās netiek nodarīts būtisks kaitējums konkurencei un sabiedrības interesēm.

Netiek skatīti atsevišķi tirgus dalībnieku strīdi, ļaujot iestādei koncentrēt uzmanību uz būtiskākiem pārkāpumiem

Īpašs normatīvais regulējums līdzsvaru tirgu

Konkurences likumā tiek iestrādāts īpašs regulējums ražotāju un lielo mazumtirdzniecības ķēžu attiecību regulēšanai – norma par dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu. Vērtējot šīs normas efektivitāti – kopumā tā palīdzēja uzlabot situāciju tirgū. Tā, pārbaudot lielveikalu un ražotāju līgumus, padome secināja, ka no tiem izslēgti klaji netaisnīgie, ražotājus diskriminējošie noteikumi. Uz ievērojamu uzlabojumu publiski norādīja arī ražotāju pārstāvji.

Konkurences padome palīdz saglabāt līdzsvaru ražotāju un lielo mazumtirgotāju attiecībās

Pārkāpumu atklāšanā – padomes pašiniciatīva

Lai arī šī norma ir grūti piemērojama, turklāt no tirgotāja atkarīgie ražotāji, baidoties zaudēt vietu veikala plauktos, nesteidz cīnīties par savu interešu aizsardzību, Konkurences padome, veicot rūpīgu tirgus izpēti, pēc savas iniciatīvas ierosināja vairākas lietas un divos gadījumos konstatēja un novērsa normas pārkāpumus.

Konkurences padomes profesionalitāti un uzkrāto pieredzi novērtē starptautiskā līmenī

Konkurences padome apmāca kolēģus Moldovā

2010. gadā Eiropas Komisijas rīkotajā mērķsadarbības (Twinning) projektu konkursā Latvijas Konkurences padome, startējot kopā ar Austrijas kolēģiem, iegūst tiesības sniegt atbalstu Moldovas konkurences aizsardzības aģentūrai konkurences un valsts atbalsta politikas ieviešanā un īstenošanā.

Līdzdalība OECD

2012.gada 1.janvārī Konkurences padome uzsāk novērotāja statusā piedalīties Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) Konkurences komitejā. Tas dod iespēju bagātināt starptautisko pieredzi un piedalīties starptautiskās ekonomiskās politikas veidošanā.